

Får och getter – predikan på Domsöndagen

Domsöndagens budskap kan vara förknippat med obehag och mörka känslor. Men det utgör flera bärande balkar och väggar i den kristna troslärans hus. Jesu kända liknelse om får och getter som skiljs åt på den yttersta dagen rymmer både eftertanke, hopp och tröst. Vår skribent och predikant heter Johan Gredenius och har själv domarerfarenhet.

”När Människosonen kommer i sin härlighet och alla änglar med honom, då ska han sätta sig på sin härlighets tron. Och alla folk ska samlas inför honom, och han ska skilja dem från varandra som herden skiljer fåren från getterna. Och han ska ställa fåren på sin högra sida och getterna på den vänstra.

Då ska Kungen säga till dem som står på hans högra sida: Kom, ni min Fars välsignade, och ta emot det rike som stått berett för er sedan världens skapelse. För jag var hungrig och ni gav mig att äta. Jag var törstig och ni gav mig att dricka. Jag var främling och ni tog emot mig. Jag var naken och ni klädde mig. Jag var sjuk och ni besökte mig. Jag var i fängelse och ni kom till mig.

Då ska de rättfärdiga svara honom: Herre, när såg vi dig hungrig och gav dig att äta, eller törstig och gav dig att dricka? Och när såg vi dig som främling och tog

emot dig, eller naken och klädde dig? Och när såg vi dig sjuk eller i fängelse och kom till dig? Då ska Kungen svara dem: Jag säger er sanningen: Allt vad ni har gjort för en av dessa mina minsta bröder, det har ni gjort för mig.

Sedan ska han säga till dem som står på den vänstra sidan: Gå bort från mig, ni förbannade, till den eviga elden som är beredd åt djävulen och hans änglar. För jag var hungrig och ni gav mig inte att äta. Jag var törstig och ni gav mig inte att dricka. Jag var främling och ni tog inte emot mig, naken och ni klädde mig inte, sjuk och i fängelse och ni besökte mig inte.

Då ska de svara: Herre, när såg vi dig hungrig eller törstig eller som främling eller naken eller sjuk eller i fängelse och hjälpte dig inte? Då ska han svara dem: Jag säger er sanningen: Allt vad ni inte har gjort för en av dessa minsta, det har ni inte heller gjort för mig. Och dessa ska gå bort till evigt straff, men de rättfärdiga till evigt liv.”

(Matt 25:31–46)

INLEDNING

För en tid sedan besökte jag och min familj staden Nagasaki i södra Japan. Nagasaki är i dag en vacker och livfull stad med god mat

*Förövare
ställs så
sällan
till svars
och offer
får ingen
upprättelse.*

och många sevärdheter. Staden är emellertid mest känd för två viktiga historiska händelser.

Den 9 augusti 1945 kl. 11.02 detonerade historiens andra atombomb över Nagasaki. Ingen vet exakt hur många människor som förlorade livet, men man tror att mellan 60 000 och 80 000 personer dog direkt av detonationen eller av andra akuta skador de närmaste dagarna därefter. I atombombens radioaktiva spår följde också många svåra sjukdomar. En helt övervägande del av atombombens offer var civila japanska medborgare.

Den andra händelsen är kanske mindre känd i vår del av världen. År 1597 arresterade de japanska myndigheterna 26 personer i trakterna kring Kyoto och Osaka. De frihetsberövade, den yngste av dem endast tolv år gammal, tvingades att marschera till Nagasaki under den kalla japanska vintern – en sträcka om cirka 75 mil. Väl framme i Nagasaki hängdes de upp på kors och fick lida en plågsam död inför en stor folkmassa. Deras brott? De hade förkunnat det glada budskapet om Jesus Kristus. Händelsen kan sägas utgöra inledningen på en oerhört omfattande och brutal förföljelse av kristna i Japan – en förföljelse som innebar att kristna tillfångatogs, torterades och tvingades att avsvära sig sin tro under förnedrande former. Shūsaku Endōs roman *Tystnaden*, som för några år sedan filmatiserades av regissören Martin Scorseses, porträtterar delar av detta historiska skeende.

Att besöka Nagasaki och dessa minnesplatser blev för mig och min familj en stark påminnelse om det som är en oundviklig del av vår mänskliga tillvaro: livet är fyllt av sorg och lidande! Livet är också orättvist! Förövare ställs så sällan till svars och offer får ingen upprättelse.

FRÅGA OM RÄTTVISA

Vi måste alla på något sätt förhålla oss till denna mörka del av vår tillvaro. Varje livs-åskådning måste också säga något om universums moraliska ordning utifrån de skriande orättvisor som tillhör verkligheten. Går man till botten med frågan om rättvisa finns det, som Stefan Gustavsson påpekat, i huvudsak endast tre möjliga svar:¹

- Det finns ingen rättvisa, eftersom det inte finns någon yttersta moralisk ordning i universum. Naturalismen – övertygelsen att naturen är den yttersta verkligheten – går i denna riktning. Naturen bryr sig inte om gott eller ont, om rättvisa eller orättvisa. Naturen är i sig moraliskt likgiltig. Rättvisa är på sin höjd någonting människan själv skapar, men då också helt beroende av värdsilig makt. All orättfärdighet, förnedring och orättvisa som skett på jorden kommer därför att stå kvar oemotsagd och aldrig redas ut.
- Det är rättvist nu, eftersom vi alla befinner oss i en serie av återfödelser som lyder under lagen om karma. En del österländsk religion går i denna riktning utifrån tron att lagen om karma reglerar alla återfödelser. Vårt livsöde är därför resultatet av våra egna handlingar i en tidigare existens. Det innebär att universum är rättvist i varje ögonblick och att den vi betraktar som "drabbad" endast skördar frukterna av sitt eget handlande och därför med rätta lider.
- Det kommer en rättvisa, eftersom det finns en yttersta moralisk och personlig ordning i universum, nämligen en god Gud. Teism – det vill säga gudstro – går i denna riktning. Livet är orättvist nu, men vi är på väg mot en rättvisa där Gud

kommer att upprätta det goda och straffa det onda.

För den som är utsatt för orättvisa och lidande är det endast i det tredje alternativet, i Gud, som det finns ett verkligt hopp och en sann tröst.

DOMEN SOM EN BEJAKELSE AV MÄNNISKAN

Tanken på en kommande yttersta dom uppfattas i vår kultur oftast som något negativt – som en rest från en barbarisk forntid. Det är emellertid en felaktig uppfattning. I själva verket utgör domen den starkaste bejakelsen av människan som går att tänka sig. Våra liv och val är viktiga och har betydelse, inte bara för oss här och nu utan i ett evigt perspektiv.

På liknande sätt undermineras i vår tid ofta människans storhet av idéer som i grunden förnekar vårt ansvar. Vi betraktas ytterst sett som om vårt jag endast är resultatet av ofrånkomliga biologiska och sociologiska processer. Våra val är inte verkliga, och något verkligt ansvar kan vi då inte heller ha.

I dagens text möter vi, målat i dramatiska färger, ett helt annat budskap. Människan betraktas också efter fallet i all sin trasighet som en riktig människa. Vi har frihet och ansvar kvar och Gud tar oss på allvar. Detta leder till att vi själva också ska ta livet och verkligheten på allvar.

TALETS BAKGRUND OCH INLEDNING

I texten befinner vi oss några dagar före påsken. Jesus har någon dag tidigare ridit in i Jerusalem och han har därefter varit i templet och förutsagt dess fall. Nu är han ensam med sina lärjungar uppe på Olivberget. Lärjungarna, som har börjat förstå att Jesus kommer att lämna dem, frågar då: "När ska

det ske? Och vad blir tecknet på din återkomst och den här tidsålderns slut?" (Matt. 24:3). Jesus svarar dem genom ett längre tal som bland annat innehåller flera olika liknelser som belyser olika aspekter av den yttersta tiden (Matt. 24:4–25:46). Dagens text utgör avslutningen av detta tal.

Jesus inleder med att måla upp ett scenario som visar att talet om den yttersta tiden nu har nått sin kulmen. Medan han tidigare tecknat slutdramat främst mot bakgrund av Jerusalem och templet vidgas nu perspektivet och hela mänskligheten förs in på scenen. Samtidigt ställs vi inför en domstols-scen. Men i stället för en klassisk rättegång jämförs domen med en herdes alldagliga arbete med att skilja får och getter åt.

Redan i de inledande verserna är budskapet tydligt. Jesus ska komma tillbaka och han kommer då att konfrontera människan med den historia hon skapat. Domen kommer att omfatta alla. Det innebär att alla som lever nu, har levt och kommer att leva på denna jord en dag ska redovisa sina liv inför den Gud som gav dem livet. Ingen kan gömma sig.

Domarens identitet är klar och offentliggjord. Det är Människosonen, det vill säga Jesus, som är domaren och som ska sitta på härlighetens tron. Och Jesus ska komma i egenskap av kung.

Vi känner dock inte till domens tidpunkt. Tidigare i talet har Jesus sagt: "Men den dagen eller stunden känner ingen: inte himlens änglar, inte ens Sonen, ingen utom Fadern" (Matt. 24:36). Vi har alltså ingen insyn i Guds kalender och bör inte heller spekulera kring tidpunkten. Vår okunskap om den rubbar dock inte Guds beslut och domens säkra ankomst.

DOMSLUTET

Vi möts alltså av en domstolsscen, men för den som vet hur en domstolsförhandling går till är det svårt att känna igen sig. Det enda vi ser är att en dom avkunnas. Domslutet är chockerande i sin tydlighet: "Kom, ni min Fars välsignade, och ta emot det rike som stått berett för er sedan världens skapelse" och "Gå bort från mig, ni förbannade, till den eviga elden som är beredd åt djävulen och hans änglar."

Domslutet är bestämt och domslutet innebär att mänskligheten delas. Några får leva i Guds eviga rike, andra stängs ute.

FÅR OCH GETTER

Bilden som Jesus använder med en herdes särskiljande av får och getter var välkänd för hans åhörare. De hade många gånger sett herdar göra just så. Det är därför ingen tillfällighet att bilden används. Får är hjälplösa och utlämnade utan sin herde. Getter däremot är i högre grad självständiga och egen-sinniga. Dessa omständigheter indikerar att det här handlar om en andlig skiljelinje.

Fåren, å ena sidan, är de människor som insett att de gått vilse och som inte klarar sig själva. De förstår att de aldrig kan möta den helige Guden ensamma. Därför gläder de sig över att den gode herden, Jesus, gett sitt liv för dem och att han söker upp, förlåter och helar dem (Joh. 10:11). De inser att det helt och hållet är hans förtjänst att de inte fortfarande är vilse och bär på skuld. De erkänner alltså att Jesus är deras herde, ekande psalm 23: "Herren är min herde, mig ska inget fattas. Han låter mig vila på gröna ängar, han för mig till vatten där jag finner ro. Han ger liv åt min själ, han leder mig på rätta vägar för sitt namns skull.

Även om jag vandrar i dödsskuggans dal fruktar jag inget ont, för du är med mig. Din käpp och stav, de tröstar mig" (Ps. 23:1-4).

Till fåren säger Jesus: "ni min Fars välsignade". Hur har Gud välsignat dem? Jo, han har skänkt dem Jesus. I Efesierbrevet lovprisar aposteln Fadern "som i Kristus har välsignat oss med all andlig välsignelse i himlen" (Ef. 1:3). Jesus är och har den välsignelse som Gud, Fadern vill att alla människor ska få del av.

Getterna, å andra sidan, är de människor som vill klara sig själva och som menar att de inte behöver någon frälsare. Kanske tänker de att de i stället borde bli godkända av Gud på grund av egna meriter.

FÖRHÅLLANDET TILL JESUS

På domens dag kommer förhållandet eller relationen till Jesus att vara avgörande. Också från Jesu övriga undervisning lär vi att de som känner sin Frälsare här på jorden kommer att få leva i gemenskap med honom efter domen, medan de som inte vill ha med honom att göra kommer att få sitt avståndstagande bekräftat.² Författaren C S Lewis har formulerat det så: "Det finns till slut bara två slags människor. De som säger till Gud: ske din vilja, och de till vilka Gud till slut säger: ske som du vill."³

Trots detta kan Jesu ord om den dubbla utgången kännas hårda och provocerande. Men jag tror att en av huvudpoängerna med Bibelns beskrivning av domen är att åskådliggöra den fruktansvärda risken att relationen till Gud kan avbrytas permanent. Att människan kan komma att skiljas från Gud och allt det han står för. Bildspråket, i all sin provocerande förfärlighet, tycks därför

*De erkänner
alltså att
Jesus är
deras herde.*

ha till syfte att väcka och varna oss för något som är långt värre än en evig eld – nämligen att skiljas från Gud, från allt som är gott och som ger liv.

Vi måste också notera följande. Riket är berett åt människor från världens skapelse, men den eviga elden är beredd åt djävulen och hans änglar. Gud vill alltså att alla människor ska bli räddade. (Jfr 1 Tim. 2:4.) Samtidigt är ett avvisande av Jesus ett avvisande av Gud. Jesus säger i Johannesevangeliet: "Den som tror på Sonen har evigt liv". Men så fortsätter han, och vi förstår att det är med smärta i rösten han säger: "Den som inte lyder Sonen ska inte se livet, utan Guds vrede blir kvar över honom" (Joh. 3:36).

Jesu ord till fåren och getterna är högst rannsakande för oss. Är vi som fåren som insett att vi gått vilse och därför lyssnar och följer herden, eller är vi som getterna och tror att vi kan klara oss själva?

VÅRA GÄRNINGAR

Med detta sagt – att förhållandet till Jesus är det viktigaste – kan man fundera över varför Jesus talar om en dom efter våra gärningar. Domskälen handlar ju om vad vi har gjort eller inte har gjort för andra. Hur ska vi förstå Jesu tal om detta? Svaret är att gemenskapen med Gud måste få till följd att vi blir förvandlade. Räddningen beror av tro, inte gärningar, och bygger helt på det Jesus har gjort, inte på vad vi har gjort. Men samtidigt är det omöjligt att tro på och älska Gud utan att samtidigt vara en kanal för hans vilja.

Detta kan kanske illustreras i en bild. Vi kan tänka oss en arvstvist där frågan är om en person är barn till den avlidne och därmed har rätt till arvet. Gärningarna kan då

liknas vid vittnen som presenteras för att intyga att personen är barn till den avlidne. Vittnena, det vill säga gärningarna, vittnar då om barnskapet, men vittnena i sig gör inte personen till barn och därmed förtjänt av arvet. Personen har rätt till arvet eftersom han är barn till den avlidne och inte något annat. Möjligen kan det uttryckas på följande sätt. Vi är frälsta av Jesus allena, av tro allena, men tron är aldrig allena.

Vi ser också något annat viktigt i texten. De rättfärdiga berömmar sig inte av sina gärningar. De har inte tänkt att de gjort något som är värt att lyfta fram. De frågar i stället: "Herre, när såg vi dig hungrig och gav dig att äta, eller törstig och gav dig att dricka? Och när såg vi dig som främling och tog emot dig, eller naken och klädde dig? Och när såg vi dig sjuk eller i fängelse och kom till dig?"

"En kristens gärningar har inget namn", säger Martin Luther. De rättfärdiga har själva varit så fokuserade på vad Jesus gjort för dem. Allt de själva gjort har därför framstått som obetydligt. De har oftast bara sett svaghet och brist hos sig själva och känt ett stort behov av Jesu nåd. Men just det behovet har gjort att de burit frukt och Jesus gläder sig över att han fått bära frukt i deras liv.

I Jesu ord finns på samma gång en kallelse till oss. Vill du tjäna Jesus, så tjäna din medmänniska. Eftersom Gud har visat oss kärlek och barmhärtighet är vi kallade att se Jesus i vår medmänniska; i familjemedlemmen, i den nödlidande, i den där besvärliga personen, och så vidare. Inte minst handlar det om sådana goda gärningar som vi kan göra i stort sett dagligen. Detta gör vi för att Gud vill det och våra medmänniskor behöver det.

*Det är
domaren
själv som
erbjuder
den friande
domen.*

MINA MINSTA BRÖDER

Vi är särskilt kallade att tjäna "dessa mina minsta bröder" och det har diskuterats vilka Jesus därmed avser. Vissa menar att det är judarna, andra menar att det är alla som lider. Jesu ordval antyder emellertid att han främst avser andra kristna.⁴ Varför vi särskilt är kallade att tjäna våra kristna bröder och systrar svarar texten dock inte på. För egen del tror jag att ett skäl kan vara att det inte finns någonting som bättre visar om vi identifierar oss med vår Frälsare än att vi bryr oss om hans kyrka. Vad Jesus förväntar sig är alltså att vi ska älska honom som är församlingens huvud så mycket att vi inte föraktar ens de svagaste eller mest utsatta lemmarna i hans kropp. Som aposteln Johannes så tillsattsat formulerar det: "Om någon säger att han älskar Gud men hatar sin broder, så är han en lögnare. Den som inte älskar sin broder, som han har sett, kan inte älska Gud som han inte har sett. Och detta bud har vi från honom: att den som älskar Gud också ska älska sin broder" (1 Joh. 4:20–21).

Här ligger en uppmaning till alla kristna lärjungar att behandla varandra med kärlek; att särskilt se till dem som har det jobbigt på olika sätt i vår närhet och i vår kyrka, men också att hjälpa de kristna som till exempel får lida förföljelse för sin tro i andra länder.

LÖSNINGEN PÅ DILEMMAT

Frågan om rättvisa ställer oss inför ett jättestort problem. Om det inte finns någon domare, vilket hopp finns det för världen?

Men samtidigt: om det finns en domare, vilket hopp finns det för oss? Som psalmskriften skriver: "Om du, Herre, tillräknar synder, Herre, vem kan då bestå?" (Ps. 130:3.)

Det är mot bakgrund av detta dilemma som vi förstår att dagens evangelium verkligen är ett glädjens evangelium. Vi ser nämligen att det är Jesus som är domaren. Han som blev en av oss och delade alla våra villkor. Han som slogs av ondskan, han som led och dog för vår och hela världens synd. Han kom första gången inte med svärd i hand utan med spikar genom händerna. Inte för att döma utan för att själv bli dömd. Jesus är domaren som blev dömd så att alla som tror på honom kan möta den yttersta dagen med förtröstan. På grund av detta kan han på den dagen förgöra all ondska utan att förgöra oss. Det underbara budskapet i dag är alltså detta: Det är domaren själv som erbjuder den friande domen. Vi behöver bara ta emot den med våra tomma händer i ödmjuk tacksamhet.

*O Jesus, lär mig tjäna andra,
som du av kärlek tjänat mig;
lär mig i dina fotspår vandra
och led mig på din budords stig*

*Låt mig ej blott på eget bästa
men ock på andras bästa se.
Lär mig att älska rätt min nästa
och glad min hjälp åt honom ge!⁵*

Johan Gredenius

Hovrättsassessor, Lund

1. Stefan Gustavsson, *Gör som Gud – bli människa*, 2006, kap. 12

2. Se t.ex. Matt. 7:23 där Jesus säger till dem som blir dömda: "Jag har aldrig känt er."

3. C S Lewis, *Den stora skilsmässan*, kap 9

4. Jfr hur begreppen används i övriga Matteusevangeliet, se exempelvis Matt. 10:42, 12:50, 18:6, 10, 14 och 28:10.

5. C.O. Rosenius, *Husandakt*, 2016, s. 389